

Türkiye'ye Gelen Ziyaretçi Sayılarına Göre Türkiye-Rusya Turizm İlişkilerinin Analizi: 1973-2021 Dönemi (Analysis of Turkey-Russia Tourism Relations According to the Number of Visitors to Turkey: 1973-2021 Period)

* Ümit GABERLİ ^a

^a Siirt University Collage of Tourism and Hotel Management, Department of Recreation Management, Siirt/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 09.01.2023

Kabul Tarihi: 02.03.2023

Anahtar Kelimeler

Turizm

Türkiye-Rusya ilişkileri

Gelir artışı

Savaş

Grip salgını

Pandemi

Öz

Türkiye turizminde önemli bir paya sahip olan Rusya'nın hem diğer ülkelerle hem de kendi içinde yaşadığı ekonomik, sosyal, kültürel ve konjonktürel olaylar önem teşkil etmektedir. Çünkü bu alanlardaki gelişmeler Rusya ve Türkiye arasındaki turizm hareketliliğini etkilemekte ve Rusya'dan gelen ziyaretçilerin karar alma süreçlerinde etkin rol oynamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Türkiye-Rusya ilişkilerini Rusya'dan gelen ziyaretçi sayıları bağlamında turizm çerçevesinde değerlendirmektir. Bu araştırmada literatür taraması yönteminin yanı sıra 1973-2021 yılları arasındaki yıllık sınır istatistiklerine dayalı istatistiksel veri analizinden de yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Sovyet döneminde gelir artışları ve anayasal düzenlemeler Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısını olumlu yönde etkilerken, grip salgını olumsuz etkilemiştir. 1989 olayları ile başlayan göç dalgası ise Türkiye'ye gelen kişi sayısını arttırmasına rağmen turizm faaliyeti olarak ele alınmamıştır. Rusya Federasyonu dönemi içinse, gelir artışından farklı olarak pandemi, savaş, siyasi ve askeri krizler gibi ziyaretçi sayısını azaltan olgular tespit edilmiştir. Yükseliş trendleri göz önüne alındığında Türkiye-Rusya turizm ilişkilerinde en parlak dönemin 2000-2014 yılları arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Keywords

Tourism

Turkey- Russia relations

Income growth

War

The influenza epidemic

Pandemic

Abstract

The economic, social, cultural, and cyclical events experienced by Russia, which has a significant share in Turkey's tourism, both with other countries and in itself are substantial. Since the progresses in these fields affect the tourism activity between Russia and Turkey and plays an active role in the decision-making processes of visitors from Russia. In this direction, the study aims to evaluate Turkey-Russia relations as part of tourism in the context of the number of visitors from Russia. In this research, statistical data analysis based on annual border statistics between 1973 and 2021 was also used besides literature review method. According to the findings, during the Soviet period income increases and constitutional regulations impact positively on the number of visitors to Turkey, however, the flu epidemic affected negatively. Although the immigration wave that started with the 1989 events increased the number of people coming to Turkey, it was not considered a tourism activity. For the period of the Russian Federation, facts such as pandemics, wars, and political and military crises that reduced the number of visitors were determined, unlike income increases. Considering the increasing trends, it was concluded that the brightest era in Turkey-Russia tourism relations was between 2000 and 2014.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: umit.gaberli@siirt.edu.tr (Ü. Gaberli)

DOI: 10.21325/jotags.2023.1186

GİRİŞ

Turizm birçok sektörle ileri geri bağlantısı olan ve dolayısıyla istihdam yaratan bir sektördür. Ayrıca, alt ve üstyapı yatırımlarını destekleyen turizm sektörü ülkelere döviz girdisi sağlamakta ve dış ticaret açığını azaltmaktadır (Topçuoğlu & Bozkurt, 2013: s.92; Aydın, Darıcı & Taşçı, 2015: s.145). Turizmin ekonomik anlamda bu derece kazanç/fayda sağlayan bir sektör olması destinasyon pazarlanmasında rekabeti beraberinde getirmekte ve benzer coğrafya, iklim ve doğaya sahip ülkeler arasındaki rekabeti yoğunlaştırmaktadır. Rekabet koşullarının zorlaştığı günümüzde destinasyon çekiciliğinin artırılması yeterli olmamakta fiyat ve ürün farklılaştırması gibi yöntemlere de başvurulmaktadır. Öte yandan, dinamik ve çevresel faktörlerden çabuk etkilenen kırılgan yapıya sahip turizm sektörünün terör ve politik istikrar gibi konulara duyarlılığı da yüksektir. Bu kadar hassas ve çevresel faktörlere duyarlı olan turizm sektörü ülkelerde yaşanan politik, sosyal ve ekonomik olaylardan fazlasıyla etkilenmektedir (Kesimli, 2011). Dolayısıyla sektörün sürdürülebilirliği için uzun vadede turizm politikalarının ana odağı siyasi istikrar olmalıdır (Can Gaberli, Gaberli & Güler, 2022). Diğer taraftan, turizm talebinin yaratılabilmesi için gerekli koşullardan belki de en önemlilerinden biri de bireylerin turizm faaliyetlerine katılabilecekleri ortalama bir harcanabilir gelirlerinin olmasıdır (Kervankıran ve Çuhadar, 2017: s.7). Ancak, turizm talebi ya da seyahat arzusu diğer ihtiyaçların aksine hayati değildir. Bu nedenle, Maslow'un (1943) İhtiyaçlar Hiyerarşisi ilk basamağında yer almamakta dolayısıyla olası bir felaket, kriz, konjonktürel değişiklik ya da olağandışı durumda ilk vazgeçilen harcama kalemlerinden biri olmaktadır. Çünkü Aksakal & Çılan'ın (2015) da belirttiği gibi turizm talebinin gelir esnekliği yüksektir (Aksakal & Çılan, 2015: s.238).

Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip turizm sektörünün 2019 yılında turizm gelirlerinin toplam ihracat içindeki payı %20,1'dir (Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği, 2022). Ekonomik öneminin yanında turizmin sosyal anlamda da etkileşimde olduğu birçok alan bulunmaktadır. Dolayısıyla, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok olay turist sayılarında dalgalanmalara neden olmakta ve turizm talebini etkilemektedir (Kozak, Kozak & Kozak, 2021: s.92-108). Çünkü turizm barış ortamında gelişimini sürdürebilen bir sektördür. Bu nedenle, turist gönderen veya kabul eden ülkelerin içinde bulunduğu sosyolojik, politik ve ekonomik durum söz konusu ülkeler arasındaki ilişkileri dolayısı ile turizm faaliyetlerini etkilemektedir (Güney, Göktepe & Kokonalioglu, 2022). Rusya ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler hem ülkelerin kendi içyapı ve dinamiklerindeki değişimlere göre hem de iki ülkenin birbirleriyle olan siyasi ve politik ilişkilerine göre şekillenmektedir (Tokgöz, 2011: s.6).

Bu çalışmada, verilerine ulaşılabilen 1973-2021 döneminde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Rusya Federasyonu'ndan Türkiye'ye gerçekleşen ziyaretler sınır istatistikleri üzerinden incelenmiştir. İki ülke arasında ekonomik, siyasi, politik ve konjonktürel birçok olaydan etkilenen turizm hareketliliği SSCB ve Rusya Federasyonu'nu kapsayacak şekilde iki alt dönemde incelenmiştir. İlgili dönemlerde yaşanan gelişmeler literatür taraması yöntemi ile incelenirken önemli tarihlerin belirlenmesinde söz konusu dönemlerdeki yıllık verilerin grafiksel analizlerinden yararlanılmıştır.

Literatür Taraması

Literatürde Türkiye-Rusya ilişkileri başta ekonomik ve politik yönler olmak üzere birçok açıdan değerlendirilmiştir. Bu alandaki çalışmalar incelendiğinde, iki ülkenin ilişkileri ekonomik, politik ya da konjonktürel olaylardan etkilenirken, ticaret (özellikle enerji ithalatı), sınır prosedürleri, vize işlemleri gibi bürokratik işlemler bu olaylara göre şekillenmiştir. İki ülke arasında yaşanan siyasi, askeri ve politik krizler sonrasında gümrük prosedürleri

ve vize muafiyetlerinde çıkan zorluklar şüphesiz turizm sektörünü etkilemiştir. Rusya ve Türkiye arasında yaşanan anlaşmazlıkların hemen hepsinde turizm sektörü etkilenmiş ve taraflardan en az biri bundan zararlı çıkmıştır.

Türkiye ve Rusya ilişkilerini ele alan çalışmaları tarihsel süreçte ele alanlar ve ziyaretçilerin Türkiye'yi tercih sebepleri açısından inceleyenler olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Bu bağlamda, tarihsel süreçte iki ülke ilişkilerini inceleyen çalışmalardan Özbay (2011) Rusya-Türkiye ilişkilerini 1992-2010 dönemi için analiz etmiş ve iki ülke arasındaki politik, ekonomik ve siyasi ilişkileri değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeye göre, Rusya ve Türkiye ilişkileri tarih boyunca inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir (Özbay, 2011: s.36). Bu iki ülke ekonomik, siyasi ve politik anlamda ilişkileri olan ve etkin dış politika stratejileri belirleyen iki ülkedir. Ayrıca, 21. Yüzyılın başlarında dış politikalarında genel çerçevede benzer yaklaşımlar benimsemişleridir (Özbay, 2011: s.69) Aslında bölgedeki çıkarların çatışması rekabete neden olmaktadır (Özbay, 2011: s.46). Bu rekabetin varlığının en önemli işareti olarak Rusya'nın Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden unsurlar konusunda yeterince hassas davranmamasını ve iki ülke arasında enerji fiyatları konusunda yaşanan anlaşmazlıkları gösterebiliriz (Özbay, 2011: s. 61). Özdal, Özertem, Has & Demirtepe (2013) ise Özbay'ın (2011) genel değerlendirmelerinin aksine, iki ülke arasında dış politikada farklı hedef ve stratejiler belirleme, gümrük tarifeleri ya da enerji fiyatlarında yaşanan artışlar gibi farklı konu ve dönemler söz konusu olduğunda rekabet yaşansa da, uzun vadede bunun işbirliğine dönüştüğünü belirtmektedir (Özdal vd., s.2013: 19-21). Diğer taraftan, Türkiye Rusya ilişkilerini iki ülkenin Karadeniz'de yürüttüğü faaliyetler ve aralarındaki ortak ticari anlaşmalar nedeniyle ekopolitik anlamda çok boyutlu olarak gören Erşen (2016) ise, 2011 yılından itibaren hız kazanan Arap Baharı hareketi ve Suriye politikası noktasında birbirinden çok farklı prensipler doğrultusunda hareket etme nedeniyle ilişkilerin bozulmaya başladığına vurgu yapmıştır. 2015 yılında Türk Hava Sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle düşürülen Rus uçağından sonra iki ülke arasında var olan gerilim daha da büyümüş ve durum Türkiye'ye özellikle ekonomik ve politik anlamda derin yaralar açmıştır (Erşen, 2016). Bu anlamda, iki ülke arasındaki uçak krizini ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Yılmaz & Hazır'a (2016) göre, 2015 yılında yaşanan uçak krizi Türkiye ile Rusya arasında SSCB'nin dağılmasından sonra kurulan köprüleri yıkmıştır (Yılmaz & Hazır, 2016: s.150). Uçak düşürme hadisesi yaşandıktan sonra hem Rusya ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi azalmış, hem de Rusya'nın Türkiye'ye turist yollamamak için yaptığı propagandalardan sonra Rusya'dan gelen turist sayılarında %18 düşüş yaşanmıştır (Yılmaz & Hazır, 2016: s.154-155). Yaşanan uçak krizinin turizm sektörü üzerinde etkisini inceleyen Yaşar & Yaşar (2017) ise, Rusya'nın siyasi, politik ve ekonomik yaptırımlarının yanı sıra kendi vatandaşlarını Türkiye'ye gitmemeleri yönünde uyarması sonucunda Rusya'dan gelen turist sayılarında ani düşüşler ve rezervasyon iptalleri gerçekleştiğini belirtmiştir. Bunun neticesinde Türkiye'nin cari açığı için büyük öneme sahip turizm sektörü çalışan, işveren ve yatırımcıları ile büyük kayıplar yaşamıştır (Yaşar & Yaşar, 2017: s.102). Ayrıca, turizmi uçak krizinden en çok etkilenen sektör olarak gören Özel, Uçar & Sekreter (2019) de özellikle Antalya ilinde turist tipolojisine uygun ürün ve tasarımlarla pazara çıkan turizm yatırımcılarının, çalışanların, işletme sahiplerinin ve diğer sektör paydaşlarının bu krizden en zararlı çıkan kesim olduğunu belirtmiştir (Özel vd., 2019: s.17). Köstem (2018) ise, Rusya'nın yaptırımlarına Türkiye'nin savunmasız kalmasının nedenlerini şu şekilde özetlemiştir:

1. Türkiye'deki üretici için Rusya pazarına alternatif ve ürünlerini satabileceği benzer ve ikame bir pazar yoktur.
2. Türkiye için turizm geliri açısından Rusya'dan gelen turistin alternatifi yoktur.

3. Türkiye ekonomisi için büyük önem arz eden enerjinin ithalatı konusunda Rusya'ya olan bağımlılığı azaltacak alternatif yoktur (Köstem, 2018: s.13).

Tüm bu unsurlar bir arada düşünüldüğünde iki ülke arasında yaşanan krizin Türkiye ekonomisine özellikle turizm alanında gelirlerin ani düşmesinden kaynaklanan zararı oldukça fazladır. Dolayısıyla Rusya ile istikrarlı ve dengeli ilişkilerin kurulması önemlidir.

Güncel gelişmeler takip edildiğinde yaşanan krizlerden en çok turizm sektörünün etkilendiği açıkça görülmektedir. Yaşanan olaylar sonucunda Rusya'dan gelen ziyaretçi sayılarında azalma yaşansa da, literatürde Türkiye'nin tercih edilme nedenlerine ilişkin birçok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalardan hareketle, Türkiye'nin Rusya'dan gelen turistler tarafından tercih edilmesinin en önemli nedenleri arasında vize muafiyeti, güvenlik ve uygun fiyat sayılabilir. Türkiye Rusya ilişkilerinde vize muafiyetine değinen Tokgöz (2011) Türkiye turizm pazarında %11 paya sahip Rusya ile 2011 yılında yapılan karşılıklı vizesiz seyahat uygulamasının bu pazarı Türkiye lehine büyüteceğini öngörmüştür (Tokgöz, 2011: s.13-14). Şimşek (2013) ise, Rusya ve Türkiye arasında imzalanan vize muafiyeti anlaşmasının zaten krizlere duyarlı olan turizm sektöründe iki ülkenin de daha kazançlı çıkacağı bir süreci başlattığını belirtmiştir (Şimşek, 2013: s.694). Vize muafiyeti uygulaması gelen ziyaretçi sayılarına olumlu yansıyan bir uygulama olmakla birlikte Rusya'dan gelen ziyaretçilerin Türkiye'yi tercih etmelerinin tek sebebi değildir. Bu anlamda, örneğin, Taysumov (2010) Rus turistlerin Türkiye'yi tatil destinasyonu olarak tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden birinin Türkiye'yi güvenli bir ülke olarak görmeleri olduğunu belirtmiştir (Taysumov, 2010: s.102). Turistlerin gideceği ülkede öncelikli olarak güvenlik unsuruna önem verdiğini belirten diğer bir çalışma Yenişehirlioğlu, Salha & Şahin (2016) güven, huzur ve istikrarın sağlanmadığı ve kriz olaylarına açık konjonktüre sahip ülkelerin turizm taleplerinde düşüş yaşandığını belirtmektedir. Bu savını, 2015 yılında Türkiye'nin Sukhoi su 24m tipi Rus uçağını düşürdüğünde de benzer bir durum yaşanması örneğiyle desteklemektedir. Bu krizin patlak verdiği 2015 yılında Rusya'dan gelen turist sayısı %53 azalmıştır. Ancak Yenişehirlioğlu, vd. (2016) bu olayın, kısa vadede cari açığın artmasına neden olsa da, uzun vadede Türk turiste pazarda yer açmasına olanak sağlayacağını da ileri sürmektedir (Yenişehirlioğlu vd., 2016: s.81-82). Öte yandan, aynı fiyat seviyesinde başka alternatifin olmaması Rusya'dan gelen ziyaretçilerin Türkiye'yi tercih etmesinde uygun fiyatın da etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, Mulyukova (2006) Rus turistlerin özellikle Türkiye'de devalüasyon olduğunda (Türk Lirası'nın değer kaybı) bir başka deyişle alım gücünün kendi ülkelerine göre arttığı dönemlerde Türkiye'yi çok daha fazla tercih ettiğini belirtmiştir (Mulyukova, 2006: s.40). Taysumov (2010) da Rus turistlerin Türkiye'yi, coğrafi olarak daha yakın, vize uygulamalarından muaf olduğu için daha kolay erişilebilir bulmalarının yanında benzer özelliklere sahip ülkelere göre daha ucuz olduğu için tercih ettiklerini vurgulamaktadır (Taysumov, 2010: s.102). Türkiye'ye en çok turist gönderen ülkelerden olan Almanya ve Rusya'dan gelen ziyaretçilerin tüketici davranışlarını inceleyen Gaberli, Akdeniz & Eti (2021), Almanya gibi gelişmiş ve kalkınmış bir ülkedeki turistlerin gidecekleri ülkede kullanılan paranın satın alma gücündeki değişimden etkilenmediği, Rusya gibi gelişmekte olan bir ülkeden gelen ziyaretçilerin ise döviz kurundaki değişimlerden etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Türk Lirası'nın değeri düştüğünde (devalüasyon) Rusya'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı artmaktadır (Gaberli vd., 2021: s.1161).

Amaç, Kapsam ve Yöntem

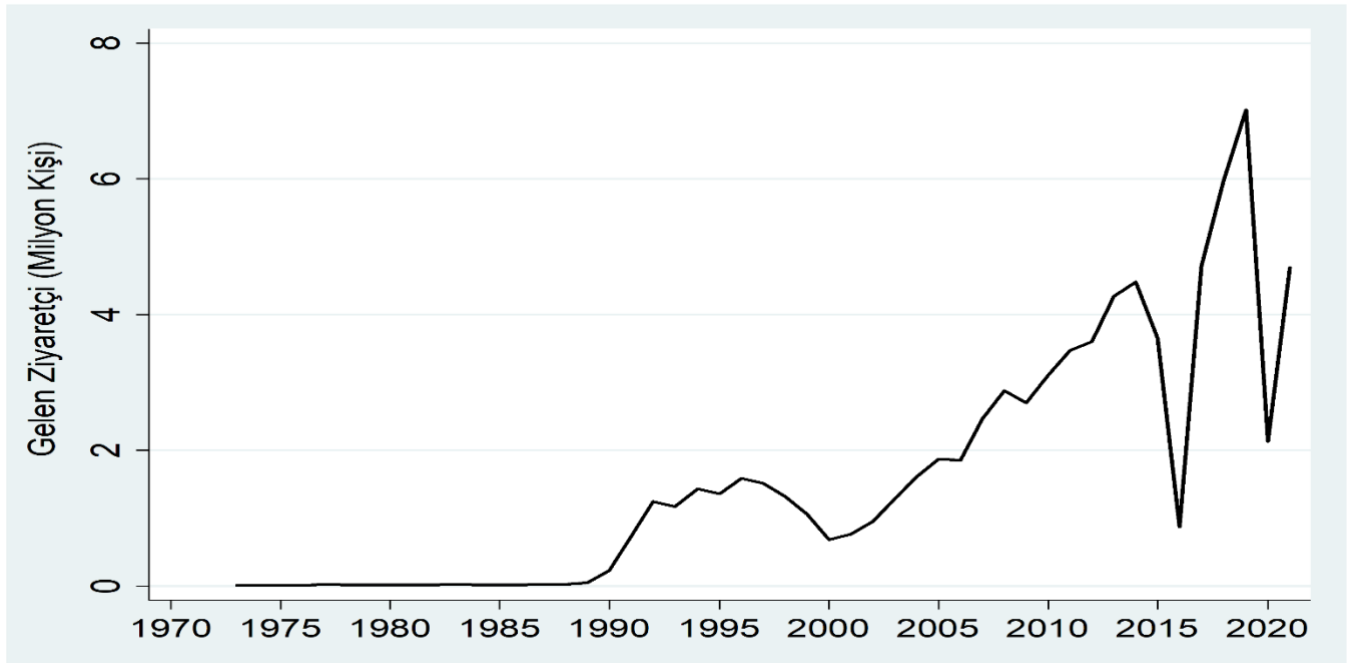
Bu çalışmanın amacı, Rusya'dan Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayılarından hareketle, Türkiye'de turizm talebinin bürokratik, politik, sosyal ve ekonomik olaylar gibi dışsal faktörlere olan duyarlılığını analiz etmektir. Analizde Rusya'nın tercih edilmesinin nedeni Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı istatistiklerine göre, Türkiye'ye en çok ziyaretçi gönderen ülkelerden biri olmasıdır. Çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 1973-2021 dönemindeki yıllık sınır istatistiklerini kapsamaktadır. Analizler Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Rusya Federasyonu dönemi olmak üzere iki alt dönemden oluşmaktadır. Çalışmanın yöntemi istatistiki veri analizine, betimsel analize ve literatür taramasına dayanmaktadır. Söz konusu analizlerde hangi yıl ve olaylara odaklanılacağına 1973-2021 dönemi verilerinin grafiksel analizlerine göre karar verilmiştir. Sınır istatistiklerinin sadece sınır kapılarından ülkeye giriş yapan kişi sayılarını vermesi nedeniyle tam olarak turist sayılarını temsil ettiği kuşkuludur. Bu husus çalışmanın önemli bir kısıdını oluşturmaktadır. Ancak sınır istatistiklerinin turist sayılarını temsil eden en önemli vekil değişken olduğu unutulmamalıdır.

Rusya'dan Gelen Ziyaretçi Sayılarının Dönemsel Analizi

Bu bölümde, ilk olarak 1973-2021 dönemi verileri grafik üzerinde analiz edildikten sonra SSCB ve Rusya Federasyonu dönemi ayırma ile gidilerek iki alt dönemde inceleme yapılmıştır.

1973-2021 Dönemi Sınır İstatistikleri

SSCB ve Rusya Federasyonu'ndan gelen ziyaretçi sayılarındaki değişimler yıllar itibari ile grafik-1'de görülmektedir.

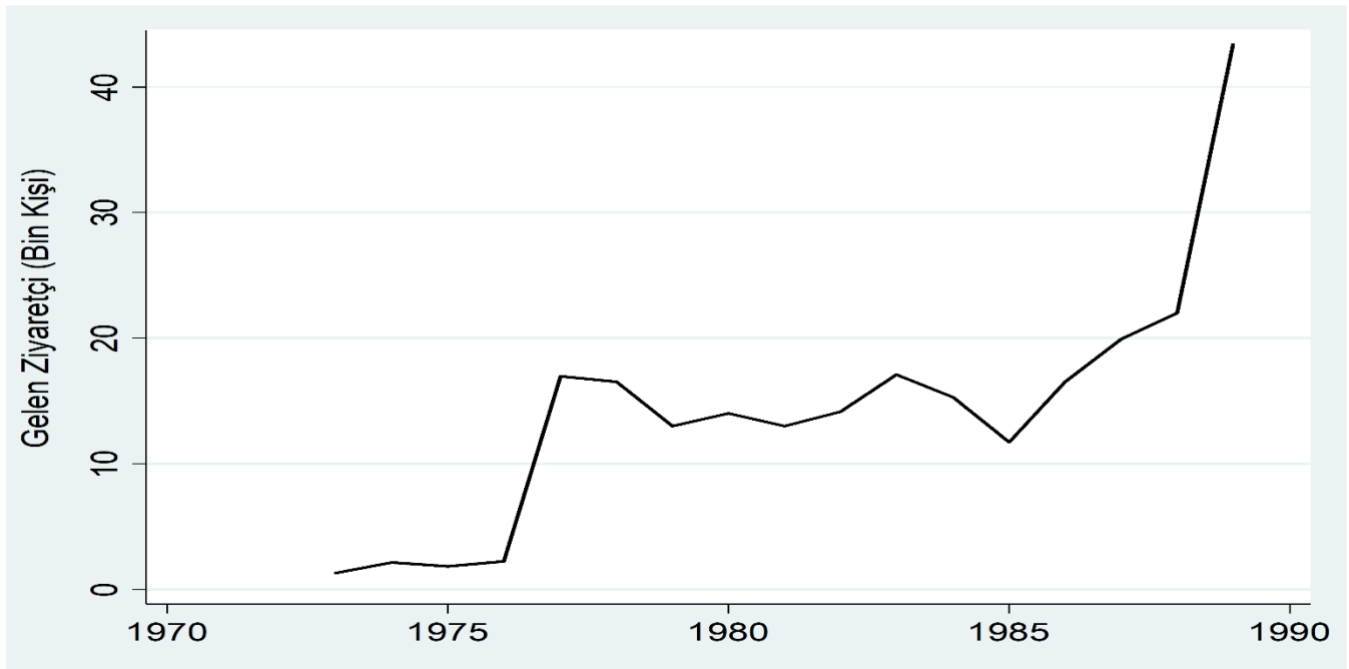
Grafik 1. Gelen Ziyaretçi Sayıları (1973–2021)

Not: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022) Sınır İstatistiklerinden hareketle yazar tarafından oluşturulmuştur.

SSCB'nin dağılması ile sonuçlanan 1989 Olaylarının etkisi ile başlayan göç hareketi nedeniyle 1989 yılı sonrasında ziyaretçi sayılarında ciddi bir artış söz konusudur. 2000 sonrasında ise, 2000-2014 dönemini kapsayacak şekilde yukarı yönlü bir trend açıkça görülmektedir. Bu açıdan analizi, 1973-1989 SSCB dönemi ve 1990-2021 Rusya Federasyonu dönemi olarak iki kısma ayırmak yerinde olacaktır.

SSCB Dönemi Sınır İstatistiklerinin Analizi (1973-1989)

SSCB'nin 1971-1975 dönemindeki IX. Beş Yıllık Planına göre yaşanan gelişmeler sonucunda yıllık ortalama gelir %4,5 artış göstermiştir (Hainsworth, 1978, s. 66). 1976'da sosyalist ve gelişmiş toplumlara uygun bir anayasa yapmayı planlayan SSCB 1977'de yeni anayasayı kabul etmiştir. Rusya'nın ekonomik ve politik konjonktüründe yaşanan bu değişim ülkenin turizm hareketlerini de etkilemiştir.

Grafik 2. Gelen Ziyaretçi Sayıları (1973–1989)

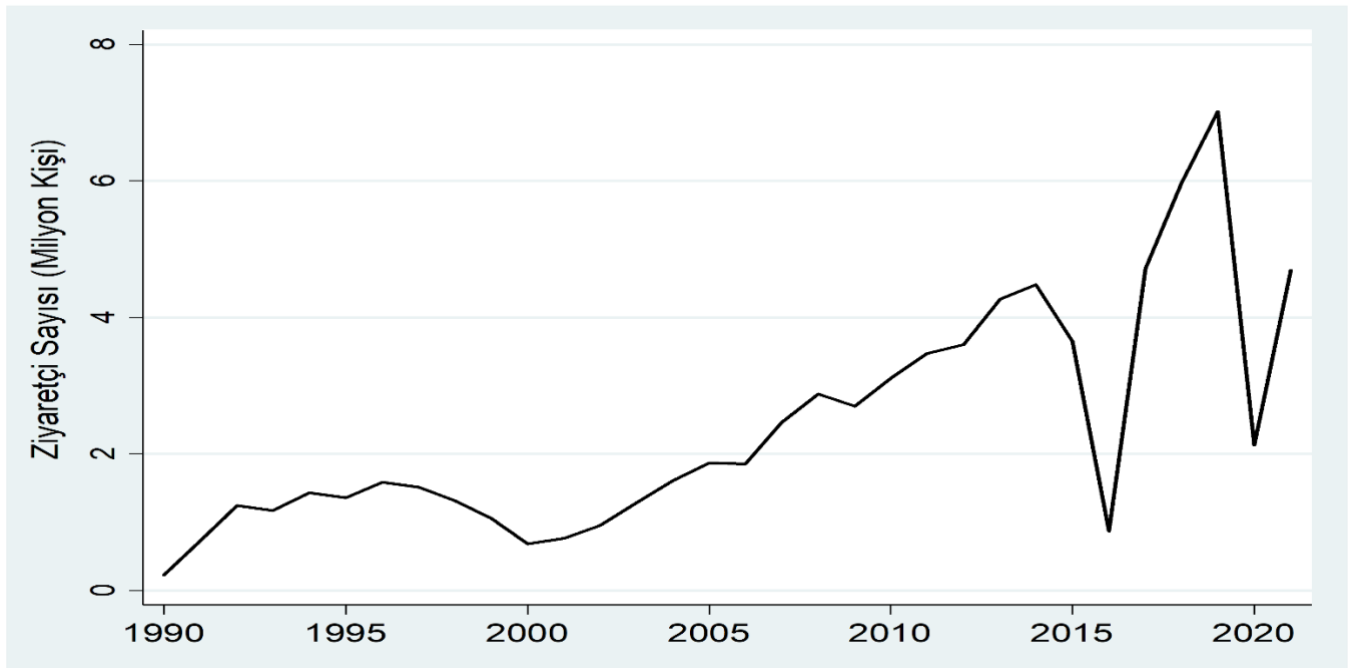
Not: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022) Sınır İstatistiklerinden hareketle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Söz konusu yıllar arasındaki gelir artışları ve anayasal düzenlemelerin etkisi grafik-2'de açıkça görülmektedir. 1976'da yaklaşık 2 bin 250 Sovyet ziyaretçi Türkiye'ye gelirken, 1977'de bu sayı %755 artarak yaklaşık 17 bin olmuştur. Öte yandan, ekonomik koşulların vatandaşlar için iyileştiği Rusya'da 1978'e gelindiğinde büyük bir salgın başlamıştır. Rus hükümeti tarafından ilk kez 1977'de bildirilen grip salgını dünyada 700 bin kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Salgının etkilerinin görüldüğü 1978 yılı aynı zamanda SSCB'nin turizm hareketlerini de etkilemiş ve bir önceki yıl Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı %755 artmasına rağmen 1978 yılında % 2,41 azalarak yerini salgın hastalıklar ve içinde bulunulan konjonktür gereği yatay bir seyre bırakmıştır. 1978-1985 dönemindeki yatay seyir grafik-2'de açıkça görülmektedir. Öte yandan, SSCB'nin dağılmasıyla ortaya yeni ve özerk ülkeler çıkmıştır (Bulut, 2014: s.8; Gündüz & Karabulut, 2008: s.2). 1989 devrimi ve SSCB'nin dağılması sadece ülkelere yeni sınırlar çizilmesine neden olmamış, aynı zamanda toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısıyla yaşam tarzını da değiştirmiştir (Macit, 2010: s.102; Jular, 2022: s.32). Öte yandan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı sınır istatistiklerine göre, 1988 yılında Türkiye gelen Sovyet ziyaretçi sayısı yaklaşık 22 bin iken, 1989 yılında Rusya'da

yaşanan devrim sonucundaki olaylar neticesinde %197 artarak yaklaşık 43 bine kadar yükselmiştir. Bu tırmanışın nedeninin 1989 olaylarının yarattığı göç dalgası olduğunu ileri sürebiliriz. Sosyalizmden liberalizme geçiş sürecinde ekonomide yaşanan liberalizm hareketinin halkın satın alma gücü ve tüketim alışkanlıkları üzerindeki etkisi de ilerleyen süreçte Rusya Federasyonu döneminde görülecektir.

Rusya Federasyonu Dönemi Sınır İstatistiklerinin Analizi (1990-2021)

1989 olaylarıyla devam eden göç dalgasının gelen ziyaretçi sayılarına etkisi grafik-3'te görülmektedir. Hızlı artış sonucu 1992 yılında yaklaşık 1,2 milyon düzeyine ulaşarak ilk kez 1 milyonun üzerine çıkmıştır. Daha önceki dönemlerde ziyaretçi sayısı yıl bazında ortalama %78,89 artmasına rağmen, Çeçen halkla savaşın başladığı 1994-1996 yılları arasında ortalama olarak sadece %11,34 artmıştır. Savaşın etkilerinin yoğun olarak görüldüğü 1997'de ise ziyaretçi sayısı bir önceki yıla göre %4,35 azalarak yaklaşık 1,5 milyona gerilemiştir.

Grafik 3. Gelen Ziyaretçi Sayıları (1990-2021)

Not: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022) Sınır İstatistiklerinden hareketle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Diğer taraftan, SSCB'nin dağılması ve devamındaki süreç 1998 yılı mali çöküşüne neden olsa da, 2000 yılında emtia fiyatlarındaki artış sonucunda ihracat gelirlerindeki artış mali çöküşten çıkışı hızlandırmıştır (Sputnik International, 2008). 2000 yılı ile başlayan bu süreç, grafik-3'te 2000-2014 dönemindeki yukarı yönlü trendle açıkça görülmektedir. 2004 yılına gelindiğinde “Beslan Katliamı” ya da literatürdeki diğer adlarıyla “Beslan Okulu Rehine Krizi” veya “Beslan Okul Kuşatması” gerçekleşmiştir. 2004 yılında Çeçen ayrılıkçılar çoğu çocuk binden fazla kişiyi kaçırmak üzere Kuzey Osetya'da 3 gün rehin tutmuştur. Bu olay, Rus askeri güçlerinin olaya müdahale etmesi ve 331 kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır (BBC News, 2017). Hükümet, hem Çeçenistan ile bitmek bilmeyen sorunlarla hem de ülke sınırları içinde kendi politik ve ekonomik sorunlarıyla ilgilenmektedir. Öte yandan, tüm bunların yaşandığı yıllarda Rusya'nın sınır komşusu Ukrayna'da da Turuncu Devrim yaşanmaktadır. Turuncu Devrim Ukrayna'da yoksulluk ve yolsuzluğun artması ile 2004 yılında yaşanan sosyal patlama ile ortaya çıkan geniş ölçekli ayaklanmalara verilen genel addır (Özkural Köroğlu, 2015: s.31). Bu dönemde Rusya doğal gaz arzını durdurarak

Ukrayna üzerindeki etkinliğini arttırmıştır (Özkural Koroğlu, 2015: s.46). Aslına bakılırsa, Rusya 16. Yüzyıldan beri bulunduğu bölgeyi sömürgeleştirme veya tamamen Rusya ile bütünleştirme yaklaşımları arasında ikilem yaşamıştır. Stratejiler dönemlere ve yöneticilere göre farklılık gösterdiğinden Rusya, hem sınırları içinde hem de uluslararası arenada istikrardan uzak bir politika izlemiştir (Bingöl, 2013). Rusya'nın kendi içindeki istikrarsız politikaları ziyaretçi sayılarında zaman zaman azalmalara neden olsa da 2000 sonrası ziyaretçi sayısında yakalanan artış trendi olumsuz etkilenmemiştir (bkz. Grafik-3). 2013 yılına gelindiğinde ise, Türkiye'de gerçekleşen "Gezi Parkı Olayları" adıyla anılan bir dizi sokak eylemi Türkiye-Rusya turizm ilişkilerinde Türkiye kaynaklı olayların başlangıcı olmuştur. 2013 yılının Mayıs ve Ağustos ayları arasında yaşanan bu olaylar esnasında Türkiye uluslararası medyada yer almış ve güvensiz bir imaj çizmiştir. 2015 yılında ise bu kez, Kurban & Cabbarlı'nın (2019) da değindiği, Rusya ile Türkiye arasında askeri ve siyasi bir kriz olarak nitelendirilebilecek uçak düşürme vakası yaşanmıştır. 24 Kasım 2015 tarihinde Rusya Hava Kuvvetleri'ne ait Suhoi Su-24 tipi uçak sınır ihlali gerçekleştirmesi nedeniyle Türk Hava Kuvvetleri tarafından düşürülmüştür. Bu olayın hemen ardından iki ülke arasında siyasi bir kriz patlak vermiştir (Kurban & Cabbarlı, 2019: s.111). Aynı yıl Rusya hükümeti vatandaşlarını Türkiye tatillerini iptal etmeleri ya da başka destinasyonları tercih etmeleri konusunda yönlendirmiştir (Yaşar & Yaşar, 2017: s.102; Can, Özmütlu & Aykaç, 2019: s. 8). Türkiye'de yaşanan Gezi Parkı Olaylarının uluslararası basındaki olumsuz imajı nedeniyle turizm üzerindeki etkisi henüz geçmemişken, 2015 yılında iki ülke arasında yaşanan uçak krizi Rusya'dan gelen turist sayısında düşüşe neden olmuştur. Bunlara ek olarak, sırası ile Temmuz 2016'da Türkiye'de yaşanan darbe girişimi ve 2016 sonlarına gelindiğinde yine Türkiye'de yaşanan ve Türk-Rus ilişkilerini hedef alan Rus büyükelçi Andrey Karlov suikastı ilişkileri neredeyse kopma noktasına getirmiştir. Bu olaylar sonrasında, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre, 2015'te 3.65 milyon olan ziyaretçi sayısı 2016'da bir önceki yıla göre % 76,26 azalarak yaklaşık 866 bine gerilemiştir. 2016 sonrası Türkiye-Rusya ilişkilerinin düzelmesi ile gelen turist sayılarında çok hızlı artışlar yaşanmıştır. 2019 yılına gelindiğinde ise, tüm dünyada ekonomik, sosyal ve psikolojik etkisini gösteren pandemi dönemi yaşanmıştır. Covid-19 Pandemisi etkilerini ekonomik ve sosyal hayatta gösterdiği gibi hem ulusal hem de uluslararası turizm faaliyetlerinde de göstermiştir. Tüm dünyada alınan önlemler ve seyahat kısıtlamaları nedeniyle ulusal ve uluslararası turizm faaliyetleri sektöre uğramıştır (Atay, 2020: s.168). Bu durum, Rusya'dan Türkiye'ye gelen turist sayısında ani ve radikal düşüşlere neden olmuştur. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre, COVID-19 salgınının henüz tüm dünyada etkisini göstermediği, daha bölgesel seyrettiği, 2019 yılında Rusya'dan gelen turist sayısı yaklaşık 7 milyon iken, salgın nedeniyle kısıtlamalara gidilen sıkı önlemlerin alındığı 2020 yılında % 69,66 azalarak yaklaşık 2,1 milyona kadar gerilemiştir. 2019 yılı sonlarına doğru Çin'de başlayan COVID-19 salgını turizm hareketliliği üzerindeki asıl etkisini çok büyük değişiklikler ve turist sayılarında marjinal düşüşler ile 2020 yılında göstermiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Turizm özellikle ani gelişen siyasi, politik, ekonomik ve askeri olaylara aşırı duyarlıdır. Bu çalışmada, benzer konularda yapılan diğer çalışmalar gibi, turist gönderen ve ev sahibi ülkeler arasında yaşanan krizlerin turizm ilişkilerini olumsuz etkilediği savını destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır.

1973-2021 döneminin SSCB ve Rusya Federasyonu şeklinde iki alt dönemde ele alındığı analiz sonucunda, özellikle Rusya Federasyonu döneminde siyasi ve politik krizlerin turizm sektörünü önemli ölçüde etkilediği görülmüştür. Analize konu olan SSCB döneminde (1973-1989), daha çok dışa kapalı bir dönem olduğundan, daha

az sayıda kişi Türkiye'ye ziyarette bulunmuş ve iki ülke arasında siyasi, politik vb. ciddi bir krizle karşılaşmamıştır. İlgili dönemde, Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayıları SSCB'nin iç dinamiklerine göre değişim göstermiştir. Bu alt dönemdeki analiz sonucunda, ziyaretçi sayılarına olumlu ve olumsuz etki eden gelir artışları, anayasal düzenlemeler, salgın hastalık ve devrim hareketi gibi olgulara ulaşılmıştır. 1971-1975 dönemindeki gelir artışları ve 1976'da kişilerin haklarını düzenleyen ve bir ölçüde genişleten anayasa çalışmaları Türkiye'ye SSCB'den gelen ziyaretçi sayılarını arttırmıştır. Ancak, 1977-1979 dönemindeki grip salgını özellikle 1978 yılında ziyaretçi sayısında düşüşe neden olmuştur. Son olarak, 1989 devrimi ile başlayan göç dalgası Türkiye'ye gelen kişi sayısını arttırmıştır fakat bu hareketi turizm faaliyeti olarak ele almak pek mümkün değildir. Rusya Federasyonu döneminde (1990-2021) hem Rusya'nın hem Türkiye'nin iç dinamiklerinden kaynaklı olgular karşımıza çıktığı gibi, iki ülke arasındaki krizler de ön plana çıkmıştır. Bu dönemde, Türkiye'ye Rusya'dan gelen ziyaretçi sayılarını etkileyen gelir artışlarının yanında savaş, askeri ve siyasi krizler gibi olgulara da rastlanmıştır. Özellikle, 1994-1996 yılları arasında Çeçenistan ile sürdürülen savaş 1997 yılında Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayılarındaki azalmada etkilidir. Diğer taraftan, emtia fiyatlarındaki hızlı artış 1998 yılında mali çöküşü yaşayan Rusya'nın bu süreçten hızla çıkmasını sağlamıştır. 2000-2014 dönemi ziyaretçi sayılarında artan bir trendi göstermektedir. Buradan hareketle, söz konusu dönemin Türkiye-Rusya turizm ilişkilerinde en parlak dönem olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bu dönemde Rusya'nın kendi içindeki tutarsız politikaları turist sayısında zaman zaman azalmalara da neden olmuştur. Buraya kadarki analizlerde elde edilen bulgular, Türkiye-Rusya turizm ilişkilerinde gelişmelerin daha çok Rusya'nın iç dinamiklerinden kaynaklı olduğunu göstermiştir. Türkiye kaynaklı olayların başlangıcı ise, 2013 yılındaki Gezi Parkı Olayları olmuştur. Bu olaylarla, uluslararası alanda çizilen olumsuz imaj Rusya'dan gelen turist sayılarının artış hızında yavaşlamaya yol açmıştır. 2015 yılında yaşanan uçak düşürme krizi ve sonrasındaki büyükelçi suikasti ve Türkiye'deki darbe girişimi iki ülke arasındaki turizm faaliyetlerini etkileyen önemli olaylar olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, her iki ülkeden de bağımsız olarak yaşanan COVID-19 Pandemisi özellikle 2020 yılında Rusya'dan gelen turist sayılarında marjinal düşüşlere yol açmıştır.

Bu çalışma, 1973-2021 gibi uzun bir dönemi bir arada analiz etmesi ile literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Fakat gelen turist sayılarını sınır istatistikleri üzerinden analiz etmesi nedeniyle önemli bir kısda da sahiptir. Ancak söz konusu alanda bunun dışında bir sayısal veriye ulaşmak mümkün değildir. Bu çalışmanın bulguları, Rusya'dan Türkiye'ye yönelen turizm talebinin politik olaylardan etkilendiğini göstermektedir. Buradan hareketle, siyasi krizlerin iyi yönetilmesinin önemli bir turizm politikası olduğunu ileri sürebiliriz. Son olarak, gelecekteki araştırmalarda, aylık sınır istatistikleri ile mevsimsellik etkisi üzerine yoğunlaşarak, Rusya'dan Türkiye'ye yönelen turist hareketinin yıl içindeki artış ve azalışlarına göre turistik faaliyetin tüm yıla yayılması için politika önerileri üzerinde çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksakal, M., & Çılan, Ç. A. (2015). Türkiye'ye yönelik turizm talebinin görünürde ilişkisiz regresyon modelleri ile incelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 14, 235-256.
- Atay, L. (2020). KOVID-19 salgını ve turizme etkileri. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(1), 168-172.

- Aydın, A., Darıcı, B., & Taşçı, H. (2015). Uluslararası turizm talebini etkileyen ekonomik faktörler: Türkiye üzerine bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 0(45), 143-177.
- BBC News (2017). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39587523> Erişim Tarihi: 19.12.2022.
- Bingöl, O. (2013). Tarihsel süreçte Rusya'nın Kuzey Kafkasya'yı kontrol stratejilerinde geline aşama: Başarısızlık ve terör. *Karadeniz Araştırmaları*, (37), 137-158.
- Bulut, R. (2014). SSCB'nin dağılması ve Rusya Federasyonu'nda serbest piyasaya geçiş. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 7-19.
- Can Gaberli, Y., Gaberli, Ü., & Güler, M. E. (2022). Impact of political stability and absence of violence/terrorism on tourism: A panel co-integration analysis. *Journal of Management and Economics Research*, 20(4), 387-400.
- Can, E., Özmutlu, S. Y., & Aykaç, C. (2019). Politik iklim değişikliklerinin ülkelerarası ticaretle ilişkisi: Türkiye Rusya uçak krizi üzerine ekonometrik bir inceleme. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 28(1), 1-18.
- Erşen, E. (2016). Suriye sorunu gölgesinde Türkiye-Rusya ilişkilerinde normalleşme süreci. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 153-171.
- Gaberli, Ü., Akdeniz, C., & Eti, H. S. (2021). Does the value of currency affect the numbers of international inbound tourists to Turkey?. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(63), 1150-1163.
- Gündüz, M., & Karabulut, M. (2008). SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan ülkelerde ortalama yaşam süresi ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6(1), 69-83.
- Güney, T., Göktepe, S., & Kokonalioglu, H. T. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Türkiye turizmüne olası etkileri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 12(1), 92-104.
- Hainsworth, F. (1978). *Economics, What Went Wrong? An Introduction to Political Economy*. 1. Sidney: Taylor & Francis. ISBN 0-454-00092-8.
- Jular, N. A. (2022). Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde kültürel mekan ve iktidar ilişkisi. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 4(2), 31-49.
- Kervankıran İ., & Çuhadar M. (2017). Türkiye'de iç turizmin gelişimi ve mekânsal istatistik yöntemlerle analizi, *Turizm Akademik Dergisi*, 4(2), 1-18.
- Kesimli, I. G. (2011). Turizm perspektifinden politik krizlerin ekonomiye yansımaları. *Electronic Journal of Vocational Colleges (EJOVOC)*, 1(1), 25-42.
- Kozak, N., Kozak, M.A., & Kozak M. (2021) *Genel Turizm: İlkeler ve Kavramlar*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köstem, S. (2018). The political economy of Turkish-Russian relations: Dynamics of asymmetric interdependence. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 23(2), 10-32.
- Kurban, V., & Cabbarli, H. (2019). Türkiye-Rusya ilişkileri ve uçak krizinin rus-türk kamuoyundaki yansılar. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 105-118.
- Macit, N. (2010). Soğuk savaş sonrası Rusya'da ulusal ideolojinin oluşumu, din ve diplomasi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 10(2), 97-122.

- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Mulyukova, O. (2006). *Uluslararası Turizmde Rus Turizminin Yeri ve Türk-Rus Turizm İlişkilerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbay, F. (2011). Soğuk savaş sonrası Türkiye-Rusya ilişkileri: 1992-2010. *Bilge Strateji*, 3(4), 35-77.
- Özdal, H., Özertem, H. S., Has, K., & Demirtepe, M. T. (2013). *Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları, Ankara. ISBN: 978-605-4030-79-8.
- Özel, S., Uçar, B. G., & Sekreter, G. (2019). Türkiye-Rusya ilişkilerinin ekonomik boyutu. *Edam Dış Politika/Güvenlik*, 11, 1-27.
- Özkural Köroğlu, N. (2015). Avrupa Birliği ve Rusya'nın güç alanları arasında kalan Ukrayna'da yaşanan halk ayaklanmaları: Turuncu Devrim ve Meydan Devrimi. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 31-52.
- Sputnik International (2008). <https://sputniknews.com/20080301/100381963.html> Erişim Tarihi: 25.12.2022.
- Şimşek, H. (2013). Türk-Rus vize serbestliği anlaşmasının turizm ekonomisine katkısı. *International Conference on Eurasian Economies 2013 Proceedings Book*, 683-694. ISBN: 978-975-6319-21-5.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022). <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-249709/yillik-bultenler.html> Erişim Tarihi: 11.11.2022.
- Taysumov, D. (2010). *Türkiye Rusya Arasındaki Tatil Turizmi: Rus Turistlerin Türkiye'yi Tercih Etme Nedenlerine İlişkin Bir Araştırma*. Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tokgöz, D. E. (2011). Dünden bugüne Türkiye-Rusya ekonomik ilişkilerinde üç büyük dönem. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 6-14.
- Topçuoğlu, Ö., & Bozkurt, E. (2013). Türkiye'de ekonomik büyüme ve turizm ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/issue/7516/99052>.
- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (2022). <https://www.tursab.org.tr/istatistikler/turizmin-ekonomideki-yeri> Erişim Tarihi: 13.12.2022.
- Yaşar, G. & Yaşar, M. M. (2017). Türkiye–Rusya uçak krizi sonrasında Türkiye Turizmi. VII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu “*Türk Rus İlişkileri*” *Bildiriler E-Kitabı*, 100-106, 19-20 Ekim 2017, Giresun.
- Yenişehirlioğlu, E., Salha, H., & Şahin, S. (2016). Politik krizlerin turizm talebi üzerindeki etkileri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 74-83.
- Yılmaz, S., & Hazır, Ü. N. (2016). Rusya-Türkiye arasındaki Rus jeti krizi 'ne Türkiye'den bakış. Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi, *Ortadoğu Özel Sayısı-VI*, 22(87), 150-158.

Analysis of Turkey-Russia Tourism Relations According to the Number of Visitors to Turkey: 1973-2021 Period

Ümit GABERLİ

Siirt University, College of Tourism and Hotel Management, Siirt/Türkiye

Extended Summary

Tourism is a sector that has backward and forward linkages with many industries and therefore generates employment. On the other side, tourism demand is highly elastic because travel is not a basic need and is one of the first items of expenditure to be renounced in the event of a disaster, crisis, cyclical change, or emergency. Tourism is a significant sector of the Turkish economy, and it is in social interaction with many areas. Hence, many social, cultural, and economic events cause fluctuations in the number of tourists. The tourism sector can continue its development in a peaceful environment. Therefore, the sociological, political, and economic situations of the countries affect tourism relations.

In this study, the number of visitors from the Union of Soviet Socialist Republics and the Russian Federation to Turkey were examined from border statistics in the period 1973-2021. The touristic movement, which is affected by many economic, political, and cyclical events between the two countries, has been examined in two sub-periods, including the Union of Soviet Socialist Republics and the Russian Federation. The developments in these periods were examined by the literature review method, and the graphical analysis of annual data was used to determine the significant dates.

In the literature, Turkey-Russia relations have been evaluated in many perfectives, especially in economic and political aspects. It is possible to divide the studies that discuss the relations between Turkey and Russia into two groups: those that examine the historical processes and investigate why visitors prefer Turkey. We can conclude that tourism was the most affected sector by the crises from the studies examining the political, economic, and cyclical relations between the two countries. As a result of the social, political, and cultural events experienced, the number of visitors from Russia is decreasing. On the other hand, visa exemption, security, and affordable price are motives to prefer Turkey for tourists from Russia.

The 1973-2021 period data shows significant differences in the number of visitors before and after 1989. The developments known as the 1989 Events resulted in the dissolution of the Union of Soviet Socialist Republics. Therefore, the analysis was carried out in two sub-periods, 1973-1989 and 1990-2021. The Soviet era covering between 1973 and 1989 was the closed period, so fewer people visited Turkey and no eventful crisis between the two countries. As a result of the analysis in this sub-period, facts such as income increases, legislative regulations, epidemics, and the revolutionary movement, which have positive and negative effects on the number of visitors, have been reached. The income increases in the 1971-1975 period, and the legislative regulations that regulated and expanded the rights of individuals in 1976 increased the number of visitors coming to Turkey from the Union of Soviet Socialist Republics. However, the flu epidemic in the 1977-1979 period caused a decrease in the number of visitors, especially in 1978. Finally, the immigration wave that started with the 1989 Revolution increased the number of people coming to Turkey, but we cannot consider as a tourism activity this movement. In the Russian Federation period (1990-2021), the crises arise because of the internal dynamics of Russia and Turkey. In this period, besides

the income increases that affected the number of visitors coming to Turkey from Russia, there were also phenomena such as war, military, and political crises. The wars with the Chechen people between 1994 and 1996 were effective on a decrease in the number of visitors from Russia to Turkey in 1997. The 2000-2014 period was the brightest era in tourism relations after the Russian Federation came out of the 1998 Financial Collapse with a rise in commodity prices. However, the Gezi Park Protests in 2013 caused a slowdown in the rate of increase in the number of visitors. Also, the 2015 Russian Sukhoi Su-24 shootdown, and in the sequel Assassination of Andrei Karlov the Russian Ambassador to Turkey and the 15th July Coup Attempt in Turkey in 2016 led to a decrease in the number of visitors from the Russian Federation. Finally, the COVID-19 Pandemic, which was experienced independently of the relationship between Turkey and Russia, led to marginal decreases in the number of tourists coming from Russia, especially in 2020.

This study fills a substantial gap in the literature by analyzing a long period from 1973-2021. However, it also has a significant limitation as it analyses the number of tourists coming through border statistics. The findings of this study show that the tourism demand from Russia to Turkey is affected by political events. From this point of view, we can argue that good management of political crises is an essential tourism policy. Finally, policy recommendations can be developed to spread the touristic activity throughout the year according to the increase and decrease in the touristic movement from Russia to Turkey during the year in future research by focusing on the monthly border statistics and the seasonality effects.